

KDO JSOU TI DRUZÍ?

ANOTACE:

Aktivita vede žáky k zamyšlení nad hodnotami kultury, v níž žijí, v konfrontaci s kulturou cizí. Žáci si jejím prostřednictvím uvědomí, že nelze vše měřit optikou vlastní kultury a že je třeba odlišný způsob života respektovat.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

jazyk a jazyková komunikace, člověk a společnost, člověk a příroda

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

MKV, OSV, ENV

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

komunikativní, sociální a personální, občanské

DOPORUČENÝ VĚK: 12+

CÍLE:

Žáci:

- respektují jiné kultury;
- umějí odhalit své předsudky ve vnímání druhých a snaží se jich vyvarovat.

DĚLKA: 45 min.

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST** pro každého žáka
- papír a psací potřeby pro každého žáka
- tabule nebo flipchart

POSTUP:

1. Žáci si na papír napíší 5 věcí nebo hodnot, kterých si nejvíce váží. Každý žák si jednu z nich vybere a nadiktuje ji učiteli, který ji napíše na levou část tabule.
2. Poté žákům sdělíme téma hodiny: Přírodní národy a jejich konfrontace se západní civilizací.
3. Poté promítneme film **Ti druzí**.
4. Rozdáme žákům **PRACOVNÍ LIST**, který si samostatně vyplní.
5. Následuje společná diskuse, kterou směřujeme žáky k uvědomění, že nelze soudit jinou kulturu, máme-li o ní jen povrchní informace.
6. Každý žák dále napíše 5 věcí, kterých si podle něj nejvíce váží Mursiové, a tu, kterou považuje za nejdůležitější, napíše na pravou část tabule.

	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ENVIRONMENTÁLNÍ CHOVÁNÍ
	GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / PŮVODNÍ KULTURY
FILM	TI DRUZÍ
	AKTIVITA

REFLEXE:

Probíhá v rámci společné diskuse, kdy se ptáme: *Lze říci, že je některá hodnota lepší nebo horší? Existují obecně platné hodnoty, na kterých musíme trvat? Přišlo vám chování některých aktérů filmu nevhodné? Proč? Žáci se dále zamyslí nad svými způsoby cestování. Můžeme také zmínit, že jedna z možných teorií, proč Mursiové nosí talířky ve spodním rtu, je, že se chtěli znelíbit lovcům otroků. To dokresluje absurditu celé situace – to, co původně sloužilo k zohydění, dnes jezdí obdivovat turisté z celého světa.*

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Před aktivitou jsem žákům ukázala na mapě Etiopii, aby věděli, o jaké části světa budeme mluvit. Dále žákům vysvětlíme pojmy z pracovního listu, které by jim mohly dělat potíže. Během projekce by se žáci měli zdržet komentářů, pokud chceme, aby následná diskuse nebyla jednostranná. Vyjadřovali totiž své pobouření a znechucení celou situací, i když v diskusi pak dobře popsali, že jde vlastně o závislost přínosnou pro obě (nebo možná více) strany.

Doporučuji vysvětlit opravdu srozumitelně, proč se tomuto tématu věnujeme. V čem jsou pro nás „nějací Mursiové“ a jejich osudy důležité (to je pro žáky často klíčové, proč se máme zabývat Afričany, když máme svých problémů dost). Snahou je pochopení propojení celého světa, vzájemné ovlivňování kultur, poučení pro nás, že všichni jsme na něčem závislí.

Zvyky Mursiů, které žáci zprvu přijímali s odporem, se po diskusi staly jen jedním ze znaků kultury, kterých máme i my mnoho (pro Mursie také jistě těžko pochopitelných). Je možné přírodní národy a jiné civilizace skutečně poznat, případně pochopit? Máme právo nahlížet do jejich domů? Co Mursie donutilo k tomu stát se „turistickou atrakcí“? Co všechno bychom museli o Mursiích vědět, abychom našli odpověď na otázku, které hodnoty jsou pro ně důležité?

Před samotnou aktivitou můžeme žákům zadat za domácí úkol vyhledat na internetu nebo v encyklopediích národy, které již zanikly, a k jednomu z nich vypracovat krátký referát. Aktivita se tím prodlouží na další hodinu, ale zároveň rozšíří obzory a ještě více prohloubí pochopení vzájemné závislosti nás všech. Navíc její důkladné probrání nám usnadní práci při navazující aktivitě, v níž se se znaky přírodních národů intenzivně pracuje.

Jana Hoňková, Integrovaná škola Cheb

	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ENVIRONMENTÁLNÍ CHOVÁNÍ
	GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / PŮVODNÍ KULTURY
FILM	TI DRUZÍ
	PRACOVNÍ LIST

KDO JSOU TI DRUZÍ?

1. Vyplňte následující tabulku.

Napište alespoň 5 výhod, které podle vás má život, jaký vedou Mursiové, ve srovnání s tím vaším:	Napište těžkosti, se kterými se podle vás musí Mursiové potýkat:
Jaké výhody oproti Mursiům máme podle vás jako představitelé západní civilizace?	Jaké nevýhody oproti Mursiům máme podle vás jako představitelé západní civilizace?

2. Přečtěte si uvedené ukázky a na základě těchto informací, včetně informací z filmu, vypracujte následující úkoly.

Ukázka 1:

... Tyto situace vyvolávají spektrum zásadních otázek, z nichž většina se týká práva zasahovat do života druhých, a tím i práva měnit jejich svět. Toto dotazování není pochopitelně určeno jenom etnologům a sociálním a kulturním antropologům, pro něž je národopis denním chlebem. Nebo lékařům a humanitárním organizacím, které přinášejí charitu. Nýbrž také misionářům, kteří sami před svým svědomím musí obhájit důvody, jež je vedou k tomu pochybovat o víře druhých a přivádět je na vlastní víru. A také politikům, právníkům a ekonomům, neboť ti všichni rozhodují o územích, legislativních hospodářských nárocích menšinových populací. A nakonec vlastně každému člověku, protože všichni neseme svůj díl odpovědnosti za naši planetu.

A ještě jeden relevantní bod. Každý správný cestovatel myslí na své publikum. Touto jedinou věcí se dnes totiž liší od turisty, který cestuje na stejná místa, ale výhradně kvůli sobě. Dlouho se chtělo věřit tomu, že hlavní rozdíl mezi cestovatelem a turistou tvoří způsob, jakým organizují svoji cestu. Turista přeci jede na zájezd s cestovkou, zatímco cestovatel vyrazí na vlastní pěst. Hloupost. Pokud nejste Messer, taky si musíte výpravu na Mt. Everest nechat někým zprostředkovat. Vždycky to tak bylo. Ani Livingstone necestoval na vlastní pěst a měl s sebou domorodé průvodce, nosiče atd. Důležité je průběh a výsledky transformovat do tvaru, z něhož bude mít prospěch nebo alespoň zážitek ještě někdo jiný.

Zdroj: Černý, M.: Pátá rovnoběžka. Přírodní národy Asie, Afriky a Ameriky. Brána, Praha 2011.

	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ENVIRONMENTÁLNÍ CHOVÁNÍ
	GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / PŮVODNÍ KULTURY
FILM	TI DRUZÍ
	PRACOVNÍ LIST

Ukázka 2:

Kmen, který je snad v celé Etiopii nejznámější tím, že jeho ženy si do spodního rtu vkládají terakotové talířky. Aby talířek v proříznutém rtu správně držel, musí si žena ze spodní čelisti vyrazit čtyři přední zuby. Oblékají se do šatů z jemně vydělané kůže a ženy i muži si těla často pomalovávají hlinkou. Jako většina divočejších kmenů v Etiopii vlastní muži samopaly. Fotografie lidí tohoto kmene obletěly snad celý svět, protože Mursiové jsou relativně snadno dostupní. Jsou sice nebezpeční, ale díky tomu, že žijí v blízkosti národního parku Mago, se k nim dá dostat terénním vozem, do kterého je nařízeno přibrat některého z ozbrojených strážců parku. V poslední době tento kmen přichází poměrně hodně do kontaktu s turisty a stává se méně agresivním, ale spíše se jedná o jednu jedinou vesnici, do níž jsou turisté správou parku vpouštěni. Vydáte-li se dále, musíte se spoléhat pouze sami na sebe. Můžete tak být nepříjemně, ale také příjemně překvapeni, jak se to stalo mně. Jednou v noci jsem zažil nanejvýš milé a pohostinné přivítání ve vzdálenější vesnici Mursiů. Bylo to pro mne ponaučení, že žádný národ na světě nelze obdivovat, ale ani zatracovat na základě poznání jedné nebo několika málo vesnic.

Zdroj: Jahoda, P.: *Žijící lidé pravěku. Tigris, spol. s r. o., Praha 2003.*

Úkoly:

1. Napište tři kritéria, na jejichž základě považujeme Mursie za přírodní národ.
2. Jakým způsobem zasáhl Mursie Západní svět?
3. Jaký je rozdíl mezi turistou a cestovatelem?
4. Pro cestovatele je důležité průběh a výsledky cestování převést do tvaru, z něhož bude mít prospěch nebo alespoň zážitek ještě někdo jiný – splňují toto kritérium také fotografie, kterých je na internetu nepřeberné množství?
5. Z jakého důvodu navštěvují přírodní národy turisté, z jakého cestovatelé?
6. Uveďte příklady zničených (již neexistujících ve svých přirozených podmínkách) přírodních národů, jejich zánik popište.

ČERNÁ A BÍLÁ NENÍ ČERNOBÍLÁ

ANOTACE:

Žáci se prostřednictvím aktivity seznámí s antropologickými pojmy, jako jsou kulturní relativismus, etnocentrismus a tradice, které si osvojí a dokážou je ve správném kontextu použít v rámci diskuse.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

GV: jazyk a jazyková komunikace, člověk a společnost

OV: jazykové vzdělávání a komunikace, společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

GV: MKV, OSV, VMEGS, ENV

OV: OVDS, ČŽP

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

GV: k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k učení, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK: 16+

CÍLE:

Žáci:

- chápou širší souvislosti problematiky přírodních národů;
- znají teorii významného postmoderního sociologa.

DĚLKA: 45 min.

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST** pro každého žáka
- případně **PŘÍLOHA K PRACOVNÍMU LISTU**
- papír a psací potřeby pro každého žáka
- tabule nebo flipchart

POSTUP:

1. Aktivitu začneme metodou brainstormingu, kdy si zmapujeme vědomosti žáků o přírodních národech. Následně se ptáme: Čím se vyznačují přírodní národy? Jak je lze chránit? Co může být jejich zkázou? Diskutujeme nad rozdílem mezi archaickou, tradiční a moderní společností. Dále žákům vysvětlíme pojmy etnocentrismus, kulturní relativismus, tradice.

Etnocentrismus – tendence posuzovat odlišné kultury, jejich zvyky, tradice a hodnoty z perspektivy kultury vlastní. Jinými slovy řečeno, nositelé všech kultur jsou přesvědčeni, že jediné normy, obyčeje a pravidla jejich kultury jsou správné, platné a pravdivé. Taková perspektiva je však k nositelům odlišných kultur výrazně netolerantní, neboť jiné kultury jsou posuzovány podle kritérií, která jim nejsou vlastní, a proto jim většinou nevyhovují.

	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ENVIRONMENTÁLNÍ CHOVÁNÍ
	GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / PŮVODNÍ KULTURY
FILM	TI DRUZÍ
	AKTIVITA

Kulturní relativismus – předpokládá, že jednotlivé kultury jsou jedinečnými a neopakovatelnými entitami. Z tohoto důvodu je nutné posuzovat každou kulturu pouze v jejím vlastním kontextu, v souvislostech jejích vlastních hodnot, idejí, norem a tradic. Je totiž zřejmé, že mnoho kulturních prvků, které jsou v souladu s hodnotami a obyčejí kultur, jejichž jsou součástí (kanibalismus, infanticida či kynofagie), nevyhovuje normám a zvykům kultur jiných (např. té naší, evropské).

Zdroj: www.varianty.cz

2. Následuje projekce filmu **Ti druzí**.

3. Rozdáme žákům **PRACOVNÍ LIST**, který si samostatně přečtou a vyplní.

Poznámka: Pokud chceme pracovat s rozsáhlým textem Baumanových postmoderních vzorců, použijeme **PŘÍLOHU K PRACOVNÍMU LISTU**.

4. Třídu rozdělíme na poloviny, v nichž žáci diskutují nad svými odpověďmi v pracovním listu a snaží se najít společný konsenzus.

REFLEXE:

Probíhá formou závěrečné skupinové konfrontace postojů a názorů. Otázky pro závěrečnou diskusi jsou obsaženy v pracovním listě. Odpovědi na otázky z pracovního listu zapisujeme na tabuli a společně diskutujeme.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Aktivita dobře navazuje na aktivitu Kdo jsou ti druzí? Na začátku se rozvinula zajímavá diskuse nad charakteristikami přírodních národů. Žáci vycházeli z filmu, se kterým se seznámili v předchozí hodině, což bylo na diskusi znát (žáci měli mnohem větší přehled oproti třídě, která se s filmem setkala poprvé). Pro učňovskou třídu byly předkládané pojmy velmi složité, v maturitních třídách se několik schopnějších žáků zapojilo. Jako důvody zkázy přírodních národů žáci správně uváděli naše vměšování, války mezi kmeny, přírodní vlivy nebo epidemie. Když měli žáci uvést, jak přírodní národy chránit, diskuse se vyostřila – jedni navrhovali nevměšování, druzí vymezení teritoria (rezervaci), další naopak vzdělání a asimilaci s vyspělejšími civilizacemi. I to jim ukázalo, jaký je rozdíl mezi etnocentrismem a kulturním relativismem, o nichž byla dále řeč. Každý člověk patří v průběhu života podle podmínek, v nichž žije, k různým typům osobnostních vzorců. Vášnivá debata se rozběhla také nad fotografiemi. Je účes znakem touhy po odlišení nebo splynutí se skupinou? Vypovídá fotografie o skutečnosti v případě přírodních národů?

Jana Hoňková, Integrovaná škola Cheb

	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ENVIRONMENTÁLNÍ CHOVÁNÍ
	GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / PŮVODNÍ KULTURY
FILM	TI DRUZÍ
	PRACOVNÍ LIST

ČERNÁ A BÍLÁ NENÍ ČERNOBÍLÁ

BAUMANOVY POSTMODERNÍ OSOBNOSTNÍ VZORCE

Britský sociolog polského původu Zygmunt Bauman (*1925) se v knize Úvahy o postmoderní době zabývá rozlišením moderního a postmoderního stylu života a tím i moderních a postmoderních modelů osobnosti. Postmoderní osobnostní vzorce jsou podle něj čtyři a dotýkají se každého z nás – v každém z nás je kousek z každého typu.

- **zevloun** – pasant (ten, který jen prochází; přechodný host) mezi pasanty, dříve bylo zevlounství projevem elity, dnes masový kulturní jev, například sledování seriálů, které nakonec prožíváme více než vlastní život
- **tulák** – bez domova, dokáže se sžít s jinými kulturami, bohatý ve svobodě a různosti zážitků; nezáleží mu na mínění druhých, nezakotvený a neudrží plnohodnotné vztahy s druhými
- **turista** – plánuje trasu, nemá bohaté zážitky; primitivní kultury vnímá s nadhledem; upadlý turista cestuje kvůli efektu – používá kameru a foťák –, co je prokazatelné, je skutečné
- **hráč** – život je pro něj hra; hra rozvíjí kreativitu, vychovává k pokoře, fenomén osudu, štěstí; špičkový hráč dokáže vnímat druhého jako partnera, hraje dopředu, projekce do budoucna

Otázky a úkoly

1. Co si vybavíte pod pojmem kultura?
2. Uvedené vzorce jsou schematické, podařilo by se vám i přesto najít příklady osob ze světa filmu, literatury, vašeho okolí, u kterých tyto jednotlivé vzorce převažují?
3. Zařadte na základě projevených vlastností turistku z Nizozemska a poté sebe do jednoho z Baumanových vzorců postmoderních osobností podle toho, které vlastnosti u ní nebo u vás převažují.
4. Napište, kdo je ve filmu představitelem kulturního relativismu, kdo etnocentrismu, své tvrzení doložte argumenty.
5. Napište, jaká čeká Mursie podle vás budoucnost. Dala by se nějak ovlivnit?

6. Prohlédněte si následující dvě fotografie a napište, čím se liší mladí lidé ve vztahu k jejich oděvu a účesům. Mají pro ně šaty a účes stejný význam?

Zdroje:

<http://www.karaoketexty.cz/fotky/certuf-punk-15332/213295>

<http://www.photoearth.cz/clanek-etiopie-zeme-kde-se-zastavil-cas>

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ENVIRONMENTÁLNÍ CHOVÁNÍ	
GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / PŮVODNÍ KULTURY	
FILM	TI DRUZÍ
PŘÍLOHA K PRACOVNÍMU LISTU	

BAUMANOVY POSTMODERNÍ OSOBNOSTNÍ VZORCE

Zygmunt Bauman

Sociolog Zygmunt Bauman se narodil v roce 1925 v Poznani v židovské rodině, od roku 1971 žije ve Velké Británii. Ve svém díle se zabývá hlavně tematikou holocaustu a postmoderny.

Zevloun

Je odsouzen k nevědomosti, pozoruje lidi, musí si domýšlet. Nevědění je jeho prokletí, ale i šancí, smysl toho, co vidí, je nedopovězený a neověřitelný. Neomezená možnost interpretace. Mezi jeho svobody patří jen hranice představivosti. Všechny vidící, ale sám neviděn, skrytý v davu, ale k davu nenáležící, má zevloun právo cítit se pánem všeho tvorstva. Je režisérem děl, v nichž pasanti jsou herci, aniž o tom vědí a aniž proti tomu protestují. Jeho rozhodnutí nijak nemění osudy těch, kterým přidělil role. Všechno je „jakoby“. V tom spočívá půvab této hry bez následků a moci bez závazků. Městský zevloun představuje prožitek svobody, úplné, nezávislé na vůli a rozmarech druhých, ale taky svobody pouze představované, konvenční, bezzubé, jež na tvaru světa nenechává stopy. Svoboda z nevědomosti opírající se o bezmocnost. Podmínkou jí je povrchnost kontaktu, vzájemná shoda v tom, že slupka bude nedotčena. Každá zevlounova procházka je jen dalším potvrzením platnosti a prázdnoty svobody, je kostýmovanou zkouškou nedůležitosti bytí a povrchnosti, epizodičnosti každodenních forem spolubytí.

Kulturní vzorec zevlouna se vytvořil v moderní společnosti, byl výtvozem anonymity, kterou vytvořilo hustě zalidněné město. Zevloun ale nebyl vzorcem všeobecným. Postmoderní podmínky se odlišují zevšeobecněním vzorce zevlouna. Zábava dosud pro vyvolené se stává dostupnou téměř všem.

Je to zevloun, kdo je pečlivě veden jako herec ve velkém divadle nabývání zboží. Přístup k rozkoším včerejšího zevlouna získal zevloun nového typu za cenu toho, že byl zbaven svéprávnosti.

Ani nejdetailnější ze zákulisních režisérů veřejných výběhů ale nevládne nad tím, koho jimi zvábený zevloun na svých toulkách potká. I na nepečlivěji vyprojektované obchodní promenádě je místo pro nečekané události. Tento nedostatek mizí, jakmile se místem pro procházku stane terén, v němž zevloun dosahuje vrcholu své suverenity a svobody: jeho vlastní dům a byt.

Mluvíme o televizi. Bech mluví o „teleměstu“, a ukazuje tak, že televize umístěná uvnitř soukromého bytu přejímá funkce, které plnil dřív městský terén, který byl vně domu. Obrazovka se stala hlavním, nejvíc navštěvovaným výběhem postmoderního zevlouna. Tím se rozsah toulek velmi rozšířil. Z křesla, vyzbrojen jen dálkovým ovládačem, se pohybuje... Vzdálenost v čase a prostoru není překážkou. Život před obrazovkou se stává neustálým dobrodružstvím, co bylo sváteční událostí, je každodenností.

Tulák

Na počátku moderny byl tulák veřejným nepřitelem číslo jedna. Dávali se do vězení, nucené práce, recidivistům vypalovat na čelo znamení.

Na konci moderní epochy se životní způsob tuláka mění z nevýhody ve výhodu, v trumf. V situaci, kdy se poslušnosti vůči vzorcům nutným pro udržení řádu dosahuje pomocí pokušení a svádění, ne násilí, pomocí měkkého znevolnění, jež se maskuje jako svoboda volby (!!), tulák už společenský řád neohrožuje, ale je pro sebereprodukcí řádu nutný. Žádné lákadlo nepřipoutá pozornost nastálo, je třeba nových pokušení, jež by vyvolávala nové tužby, aby se zásoba energie obnovovala. Usedlost, zdomácnělost, stejnoměrný životní rytmus, kontinuita cílů s omezeností potřeb, jež jsou vlastní trvalým cílům, jsou z hlediska takového společenského uspořádání zhoubou.

Podobně jako zevloun se i tulák přenáší z okraje společnosti do hlavního proudu života. Podobně jako poutník i tulák tráví podstatnou část života na cestě. Tulák „žije na zastávce“, každou situaci chápe jako útulek, který brzo opustí... Pro tuláka i poutníka je život změnou a pohybem, ale jak odlišně. Tulák neví, kam se dostane, ale toto nevědění ho příliš netrápí. Pohyb je pro něho důležitější než cíl, ne z cíle, ale ze sebe samé

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ENVIRONMENTÁLNÍ CHOVÁNÍ	
GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / PŮVODNÍ KULTURY	
FILM	TI DRUŽÍ
PŘÍLOHA K PRACOVNÍMU LISTU	

čerpá potulka smysl. Starost o dlouhodobý cíl by byla ztrátou času, mapy se mění den ze dne. Naplánovat lze trasu na dnešek nebo zítřek. Poutník jde po přímce, cesty tuláka jsou zakroucené, propletené, zamotané. Je těžké tulákovi sdělit, kde je vpředu, kde vzadu. Jde jen o to, neztratit schopnost pohybu. A z každého zastavení vydobýt co nejvíce užitku.

Putující si vybere směr, pospíchá někam, aby se tu chvíli zdržel. Jak dlouho se zdrží, to neví, nezáleží na něm, ale na tom, co najde.

Co udržuje tuláka v pohybu? Nenaplněná touha. Monotónnost potulky je neplánovaným efektem vášnivě, stále honby za změnou. Žádná ze zastávek nesplňuje očekávání, žádná nemůže nahradit vábívé přísliby jiných pastvin. Trasa tuláka je velký hřbitov nadějí, pokrytý náhrobky deziluzí. Tulák ví, od čeho prchá. Jen mlhavě ví, za čím jde.

To vše ale nelogicky zvyšuje půvab a přitažlivost každé zastávky. Nevíme, co bude zítra, i to, co se děje dnes, má jen malý význam pro to, co se stane zítra, proč se netěšit přítomností? Nemá smysl taky vynakládat úsilí na získání sympatie místních lidí, je-li jen malá šance na to, že s nimi zůstaneme. Dnes zde, zítra tam.

Svět se tulákovi jeví jako množina šancí, každá šance je dobrá, jen žádnou nepřehlédnout, chce to důvtip. Vynalézavost, neohýbat ale hřbet horlivě, aby zůstala ohebnost i pro zítřek. Pro někoho je tento svět možná záhadou, pro tuláka pastvinou. Spásá trávu, dokud je, nestará se o to, zda znovu naroste.

Turista

Vojáci se vydávali do cizích zemí, aby dobývali, kupci získat peníze... Turista opouští dům, aby vyhledával dojmy. Dojmy a povídání o dojmech je jediná kořist, s kterou se vrací a na které mu záleží. Od tuláka se liší tím, že putovat nemusí. Nemá pokoru vůči domorodému světu, rezignace vůči jeho neprůhledným pravidlům. Už tím, že si vybral trasu, se turista může vytahovat na svět, který se rozhodl navštívit. Jeho vůle učinila ten svět světem, který se navštěvuje, a ten svět se musí snažit, aby byl hoden další návštěvy. Turista platí, turista vyžaduje. Klade podmínky, může se kdykoli otočit a odvrátit, zjistí-li, že podmínky nebyly splněny. Tulák se tuzemcům klaní, turista od domorodců očekává poklony. Turista nepředstavuje svá díla v imaginárním divadle jako zevloun, on chce, aby herci hráli doopravdy, vybírajíce scénáře podle jeho představ. Turista je umělec, turista je tvorba. Svět navštěvovaný turistou je hrubým kusem mramoru, který turista tvaruje svými prožitky.

Tulák opouští svou dočasnou zastávku proto, aby změnil skoro nesnesitelný osud, turista se ubírá do cizích zemí proto, aby obohatil pokladnici svých zážitků a dojmů. Hledá nové zkušenosti, a ty mu může dát jen jinakost, něco, co ještě neviděl... Turista není bezdomovec. Bere si domov s sebou, jako standard pro hodnocení zážitků. Nesmí zapustit nikde kořeny, chovat se a cítit „jako doma“.

Turista proti tulákovi dává najevo, že mezi domorodce nepatří, nemá odpovědnost za to, co se tu děje... Turista se nadýmá svou cizostí, osvojuje si ale taky cizost jiných. A světu nezpůsobuje žádnou škodu.

Proti tulákovi se turista cítí bezpečně. Má kam se vrátit a má peníze. Turista putuje po turistických cestách, z nichž byly pečlivě odstraněny všechny náhody...

Všichni jsme trochu turisty. Svět má sloužit našemu sběratelství dojmů. Všemi místy, v nichž žijeme, vlastně jen projíždíme. Dočasnost je důležitá, poskytuje nám anonymitu, osvobozuje nás od povinnosti sdílet pravdu. Potkáváme hotelové hosty, povrchní kontakty navážeme, vše, co se děje, se děje mimochodem, na okraji „opravdového života“.

Co je ale opravdový život, co život jen jakoby? Co všední den a dovolená? Kde je domov? Potřebujeme domov s všedním dnem, abychom se mohli ponořit do života „jakoby“. Potřebujeme domov jako postulát, jako výmluvu. Ve větách, v nichž mluvíme o domovu, vystupují slovesa v čase budoucím.

Hráč

Ve hře nevládne nutnost, není v ní ani náhoda. Hra se od „tvrdé skutečnosti“ liší tím, že ruší protiklad mezi nutností a náhodou. A tím ubírá na „tvrdosti“ tomu zlomku světa, který ovládá. V tom půvab. Ve hře jsou svět i osud měkké, poddajné.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ENVIRONMENTÁLNÍ CHOVÁNÍ	
GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ / PŮVODNÍ KULTURY	
FILM	TI DRUZÍ
PŘÍLOHA K PRACOVNÍMU LISTU	

Ve hře je jistě i kus štěstí. Kousek štěstí, to jsou ty okolnosti, které na hráči nezávisí, nezávisí na něm proto, že nutnost a náhoda se promíchají tak důkladně, že je nelze odlišit, takže jakákoli „kauzální analýza“ toho, zda se stane to, či ono, nemá smysl. Kus štěstí tedy spadá do stejné kategorie jevů jako tah, který hráč učinil a který je z povahy věci taky libovolný, ale přitom současně vyplývá z předchozí logické úvahy. Nedělá svět tvrdým, není v rozporu s jeho plastičností, ale zdůrazňuje ji.

Ve hře není určitosti, až do konce nedovede hru předvídat ani nejzkušenější hráč. Hráč jedná ve světě, který není řízen zákonitostmi, které by se daly poznat. Organizujícím principem tohoto světa je riziko. Hra tvaruje svět do podoby sebe samé: svět, v němž hráč hraje, je sám hráčem, o jeho krocích se můžeme jen dohadovat.

Hodně záleží na chytrosti hráče. Hráč neovlivní hodnoty karet, které dostal, ale může je různě zhodnotit.

Ve hře jde o výhru. Není místo pro sympatie, lítost, pomoc. Je běžné použití všech dovolených hmatů za cílem vítězství.

Hra je válka, válka končí ve chvíli rozhodnutí o vítězství. Protivníci se obejmou... Pěstování pocitů křivdy, snů o pomstě ... by znamenalo, že se hra chápe vážněji, než si „jako hra“ zasluhuje. Ztratila by nejatraktivnější hodnotu: že porážka není definitivní, že není nenapravitelná, že je to možné zkusit ještě jednou. Kolo štěstěny se otáčí... Každá hra začíná znovu, jako by minulosti nebylo. Je možné se hrou znudit, změnit ji. Nelze ale být v opozici k jejím předpisům. Přestal by být hráčem.

„Život je hra“ potud, pokud v postmoderním světě nenalézáme neměnné a trvalé zákonitosti, pokud se nám nedaří oddělit náhodu od nutnosti, pokud počítáme s rizikem, a ne s jistotou, a s náhodou spíše než s determinací jako s pravidly smysluplného jednání. Jen málo z toho, co se stane neodvolatelně a nenapravitelně. Tím větší význam má to, jak se karta rozehraje.

Spojitost nedosažitelná, a proto vytoužená.

Zdroj: BAUMAN, Z.: Úvahy o postmoderní době. SLON, Praha 1995. (kráceno)